

УДК 005
ББК 66.3(0)

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Заяць Є.Д.

викладач вищої кваліфікаційної категорії

Рой Н.М.

*викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач – методист,
Технологіко-економічного коледжу Білоцерківського НАУ*

АНАЛІЗ МЕТОДІВ ТА ФОРМ РОБОТИ ДЛЯ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ В ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Освіта, навчання, виховання - три головні аспекти педагогічного процесу. Так було, так є і так буде. Однак кожна епоха вносить свої корективи. Бо світогляд сучасного покоління, їх спосіб життя, їх потреби, цінності кардинально відрізняються від попередніх. Швидкий темп інформаційно-технічного прогресу вимагає від суспільства виховання активної, творчої особистості, здатної приймати сміливі, нестандартні рішення. Тому в Законі України «Про освіту» визначено наступне: «Метою повної загальної середньої освіти є різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності».[1, ст..1]

«Метою вищої освіти є здобуття особою високого рівня наукових та/або творчих мистецьких, професійних і загальних компетентностей, необхідних для діяльності за певною спеціальністю чи в певній галузі знань».[1, ст.. 17]

Часто ми чуємо фразу: «Діти – наше майбутнє». Але замислімося, від кого залежить майбутнє наших дітей? Звичайно від учителів. То ж який має бути сучасний учитель?

Вчитель нового покоління – це психічно емоційно стійка людина; лідер і менеджер; успішна та звільнена від стереотипів людина; ефективний

комунікатор та фасилітатор; людина, яка формує знання та навички потрібні у сучасному світі; людина - мотиватор.

Саме мотивація є одним із найважливіших факторів навчального процесу. Згідно з визначенням психологів, мотивація - це стан (сукупність внутрішніх і зовнішніх рушійних сил), що спонукає людину спрямовувати свою діяльність на досягнення певної мети. Вона ґрунтується на потребі стимулювати пізнавальну активність дитини, її готовність до засвоєння знань. Якщо мотивації немає, то ми або нічого не робимо, або дії не приносять нам задоволення. Мотивація повинна виходити із внутрішніх бажань дитини, а не бути результатом тиску. Залучення учнів (студентів) до активного процесу пізнання і самовдосконалення досягається оптимальним поєднанням форм і прийомів, включенням учнів до різних видів практичної і дослідницької діяльності, комплексним використанням педагогічних засобів та методів.

Серед різноманітних напрямків освітніх програм саме дисципліни природничо-математичного циклу мають широкі можливості для інтелектуального розвитку особистості, логічного мислення, просторового уявлення, пам'яті, розумової активності, пізнавальної діяльності, які є основою для формування та розвитку мотиваційної сфери студентів. Учитель, викладач, зацікавлений у підвищенні ефективності своєї діяльності, яка досягається використанням найбільш результативних видів та методів роботи зі студентами. А для цього потрібно визначити наявний у них рівень мотивації, її динаміку. «Сьогодні школа практично не відповідає на запитання учня: «навіщо мені потрібно те, що я вчу?». Першочергове завдання вчителя у Новій школі – дати учню розуміння, де та як можна застосувати отриманні знання на практиці, а також використати їх для вирішення особистих проблем, досягнення високих цілей тощо». [3]

Тому спочатку вбачаємо за необхідне проведення моніторингу з вивчення мотивації у студентів (для прикладу: спеціалізація «Харчові технології»). Аналіз результатів опитування студентів першого та другого курсів показав наступне: 1) більшість студентів при вступі до навчального закладу обрали

професійний напрямок свідомо. 73% опитуваних бажають стати висококваліфікованими спеціалістами, що є проявом **професійної мотивації**;

2) для 58% студентів пріоритетом стали **соціальні мотиви**, оскільки вони вважають, що отримані знання забезпечать набуття досвіду, отримати гарний заробіток та кар'єрний ріст;

3) нажаль, є такі (23 %) – що не визначилися з власним шляхом і професія не становить для них ніякого інтересу, це ті, які просто «пливуть за течією».

4) Для 68% - мотивацією до вивчення навчальних дисциплін є професіоналізм викладача, який проявляється не тільки в знанні викладачем теоретичного матеріалу, а і в конкретній діяльності, важливим фактором якої є педагогічна творчість.

Педагогічна творчість — складний процес, якому передує кропітка підготовка: тривале обдумування, визначення чітких його контурів і найважливіших елементів, вибір ефективних прийомів своєї роботи та роботи студентів. Але часто, заходячи в аудиторію, викладач миттєво перебудовує заздалегідь заплановане, подумки емоційно вивірене заняття і проводить його не за планом. Мабуть, це трапляється тому, що починають діяти певні коригуючі фактори педагогічної творчості, якими є педагогічна імпровізація й педагогічний експромт. Це свого часу підкреслював А. С. Макаренко, говорячи, що негайний аналіз і негайна дія — обов'язкова умова успішної діяльності викладача. [4]

Щоб уміти імпрізувати, треба управляти своїм психологічним станом, володіти мистецтвом вільного спілкування, оскільки педагогічна імпрізація — внутрішньо очікуваний, але зовні несподіваний для викладача момент, коли найяскравіше виявляється педагогічне «Я». Що її зумовлює? Несподіване становище в аудиторії; раптова ідея, що найповніше відповідає змісту заняття; спонтанна ситуація-спогад; випадкове виявлення залежностей у логіці матеріалу, які не були взяті до уваги; самоконтроль у процесі викладання. Невід'ємний елемент мотиваційної структури занять з використання стратегії критичного мислення є розминка. Вона допомагає створити потрібний

психологічний клімат, налаштовує студентів на активну й плідну індивідуальну, парну, групову форми роботи для ненав'язливого формування мети і завдань заняття. Також мотивує студентів, стимулює до активної дії, забезпечує покращення результатів «роздача бонусів». Це, наприклад, додатковий бал, важлива підказка, допомога друга, підказка 50/50, звільнення від «неприємного» завдання, корисна «шпаргалка» тощо. «Бонус» обирає студент, як нагороду за активну, плідну роботу під час заняття.

Не менш важливим мотиваційним фактором є створення проблемної ситуації. Російський педагог І. Лернер визначає основну концепцію проблемного навчання так : «Проблемне навчання полягає в тому, що в процесі творчого вирішення проблем і проблемних завдань у певній системі відбувається творче засвоєння знань і умінь, оволодіння досвідом творчої діяльності, ... формування суспільної активності високорозвиненої, свідомої особистості». [2, ст.60]

Потужним мотиваційним чинником для студентів є ті завдання, що легко виконуються на основі життєвого досвіду. Це сенкан, гронування, домашній експеримент тощо.

Сенкан викликає роздуми, обговорення, дискусії, забезпечує розвиток критичного мислення, удосконалює знання термінології. Гронування – стимулює мислення, допомагає тому, хто пише, краще зрозуміти самого себе, свої знання і переконання щодо теми на основі асоціацій. Детальніше ознайомитися із зазначеними методиками можна в різних інформаційних джерелах, вказаних у літературі під номерами 5 і 6. Домашній експеримент мотивує студентів до вивчення предмету, забезпечує покращення практичних вмінь і навичок, дотримання правил поведінки з побутовими хімікатами, продуктами харчування, стимулює у них екологічне мислення. Наприклад завдання: виявити в яких продуктах, серед запропонованих, міститься крохмаль. Занотувати та обґрунтувати спостереження або зафіксувати його на відео.

За певних умов сильним мотиваційним чинником є спонукальні змагання, які допомагають повірити в себе, покращити якість знань, зміцнити свій соціальний статус. Ця форма роботи також відкриває широкі можливості створення оптимальних умов для виявлення індивідуальних здібностей, знань, умінь, навичок, розвитку вольових, комунікативних якостей особистості та допомагає викладачу реалізувати принципи особистісно зорієнтованого підходу в навчанні та вихованні дітей.

Важко переоцінити значення методу «проектів» - найбільш вживаного і прогресивного у XXI столітті. Він дає змогу ефективно формувати в учнів ключові компетентності: вміння вчитися, інформаційно-комунікативну, загальнокультурну, здоров'язбережувальну, громадянську, соціальну; дає можливість залучати до науково-дослідної та пошукової діяльності, створювати додаткову мотивацію до навчання, а також вже у ранньому віці найбільш повно визначати та розвивати інтелектуальні та творчі здібності дитини.[8]

У документі «Концептуальні засади реформування середньої школи» зазначено: «Сучасний світ складний. Дитині недостатньо дати лише знання. Ще важливо навчити користуватися ними. Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці».[9, ст.10] Тому, на нашу думку, оптимальне поєднання методів і прийомів, залучення студентів до різних форм практичної і дослідницької діяльності, комплексне використання педагогічних засобів, сприяє активного процесу пізнання і самовдосконалення. Це дає можливість зацікавити студентів будь якою дисципліною, допомагає усвідомити , що навіть «важкий» і «незрозумілий » предмет можна засвоїти на своєму індивідуальному рівні.

Адже «кожна дитина – неповторна, наділена від природи унікальними здібностями, талантами та можливостями. Місія нової української школи – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками. «Якщо вчитель став другом дитини, якщо ця дружба осяяна благородним захопленням,

поривом до чогось світлого, розумного, у серці дитини ніколи не з'явиться зло», – писав Василь Сухомлинський. [9, ст.14]

Література

1. Закон України «Про освіту».
2. [1, ст.60] Лернер И. Я. Проблемное обучение / И. Я. Лернер. – М. : Знание, 1974. – 64 с.
3. <http://osvita.ua/school/reform/55399/>
4. [https://pidruchniki.com/12090613/pedagogika/uchitel_tvorets_pedagogichno
go_protsestu](https://pidruchniki.com/12090613/pedagogika/uchitel_tvorets_pedagogichno_go_protsestu)
5. <http://klasnaocinka.com.ua/ru/article/skladaemo-z-uchnyami-senkani.html>
6. [http://svitliteraturu.com/board/interaktivni_metodi/gronuvannja_klaster_vebb
ing_mentalna_karta_semantichna_karta/2-1-0-113](http://svitliteraturu.com/board/interaktivni_metodi/gronuvannja_klaster_vebbing_mentalna_karta_semantichna_karta/2-1-0-113)
7. [http://journal.osnova.com.ua/article/43173-
Інтелектуальні_змагання_як_засіб_розвитку_здібностей_особистості](http://journal.osnova.com.ua/article/43173-Інтелектуальні_змагання_як_засіб_розвитку_здібностей_особистості)
8. [http://journal.osnova.com.ua/article/38542-
Метод_проектів_як_засіб_ефективного_та_якісного_навчання_молодши](http://journal.osnova.com.ua/article/38542-Метод_проектів_як_засіб_ефективного_та_якісного_навчання_молодши)
9. [https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-
shkola-compressed.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf)